

גמרא:

הגמרא דנה מה הטעם שאם שחט קודם שני בניה ואחר כך שחט את האם לוקה: אמאי? הרי "אותו ואת בנו" אמר רחמנא ולא "בנו ואותו", שלא אסרה תורה אלא לשחוט הבן אחר האם, ולא האם אחר הבן?

ומתריצין: לא סלקא דעתך! דתניא: מאחר שנאמר "אותו ואת בנו" אין לי אלא שאסור לשחוט אותו ואחר כך את בנו. אך לשחוט אותו ואחר כך את אמו מניין שאסור? (92) כשהוא אומר "לא תשחט" בלשון רבים — הרי כאן שנים! ומשמע שהאזהרה נאמרה לשני אנשים שלא ישחטו ביחד "אותו ואת בנו".

הא כיצד? מצינו ששנים מתחייבים באופן שאחד השוחט את הפרה ואחד השוחט אחריו את אמה, ואחד השוחט אחריו את בנה של הפרה הראשונה, לימד הכתוב ששניים האחרונים חייבים. הראשון על אותו ואת אמו, והשני על אותו ואת בנו. ומוכח שגם השוחט את האם אחר הבן לוקה.

ב-ב9 ומקשינן: הרי האי "לא תשחט" מיבעי לגופיה, לאסור שחיתת "אותו ואת בנו", ואינו מיותר לדרשא?

ומתריצין: אם כן, שנכתב רק "לגופיה", היה ראוי לכתוב "לא תשחט" בלשון יחיד. מאי "לא תשחט" בלשון רבים? שמע מינה שנכתב לדרשא, לאסור גם לשני אנשים.

ומקשינן: ואכתי מיבעי ליה לכתוב "לא תשחט". דאי כתב רחמנא "לא תשחט" הוה אמינא אם שחט אדם אחד, איך, שהאיסור נאמר רק באופן שאדם אחד שחט אותו ואת בנו, אבל אם שחטו תרי אנשים, שהאחד שחט אותו והשני את בנו, לא אסרה התורה. ולשם כך כתב רחמנא "לא תשחט", לומר לך: אפילו תרי ששחטו, אסור לשני לשחוט את הבהמה השניה. ואם כן אין הפסוק מיותר ללמד לאסור על שני אנשים לשחוט את הבן ואת בן הבן.

ומבארין: אם כן, שהכתוב בא לאסור על השני בלבד, לכתוב קרא "לא ישחטו", שמשמעותו "אותו ואת בנו" לא יהיו נשחטין ביום אחד בין על ידי אדם אחד בין על ידי שני אנשים, מאי "לא תשחטו"? שמע מינה תרתני! כי נכלל במשמעותו גם שאם שנים שוחטין שניהם עוברין על "אותו ואת בנו".

שנינו במשנה: שחטה ואת בת בתה ואחר כך שחט בתה, סומכוס אומר סופג שמונים!

היה הוה אמיא שרק הכרתת המשך המין אסורה, ואילו מקורו — דהיינו שחוטת האם אחריו — מותרת, והוצרך הפסוק ללמד שגם הוא בכלל האיסור, ולפיכך יתכן שנחשב שם איסור בפני עצמו, וכדלהלן.

ומיושבת בכך קושיית הגרעק"א למה הגמרא דנה כן רק במשנתנו, והרי כבר במשנה הקודמת מוכח שהאיסור גם ב"בנו ואותו"

שני בניה לא נתווסף בה שום איסור, ואף שבניה הם גופין מחולקין, האיסור נעשה בגוף אחד, וכדלהלן.

92. ראה בהערת הפתיחה שבכל בו נקט שטעם איסור "אותו ואת בנו" הוא משום שמכרית את המין. ומשמע כי אף שהאיסור אינו על הנשחט השני, אלא על שחיתת שניהם יחד, מכל מקום

המלקיות על שחיטת הפרה האמצעית חיובן הוא מחמת גופין מוחלקין, דהיינו שתי פרות, שמלקות אחת מתחייב מכח שחיטת אמה של הפרה האמצעית, והשניה מכח שחיטת בתה של הפרה האמצעית, בכל זאת פטרי רבנן משתי מלקיות, ואינו חייב אלא מלקות אחת.

כי לדעת רבנן אין גופין מחולקים מחייבים מלקות על כל גוף אלא כשהאיסור נעשה בשני גופין, אך כאן מדובר כשעשה את שני האיסורין בגוף האמצעית וכל חלוקתן היא מפני האם והבת שגרמו לאיסור, ובאופן זה אין חילוק גופין למלקות.

או דלמא, קסבר סומכוס שמי שאכל שני זיתי חלב בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. והכא ב"אותו ואת בנו" היינו טעמא דסומכוס שמחייב שתי מלקיות הואיל ועל ידי גופין מוחלקין של שתי בהמות⁽⁹⁵⁾ הם

אמר ליה אבוי לרב יוסף: מאי טעמא דסומכוס שמחייב שתי מלקיות על שחיטה אחת שעבר בה פעמיים על "אותו ואת בנו"?

האם קסבר סומכוס שאדם שאכל שני זיתי חלב בשוגג בהעלם אחד⁽⁹³⁾, שלא נודע לו בין אכילת זית לאכילת זית שחטא, חייב שתי חטאות. שכשם שהוא מחייב שתי מלקיות על התראה אחת ועל לאו אחד, כך הוא חייב שתי חטאות על העלם אחד⁽⁹⁴⁾.

ובדין הוא דלישמעינן סומכוס את דעתו בעלמא, באכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שחייב שתי חטאות אף שאינן גופין מוחלקין. והאי דקא משמע לן התנא במשנתנו את המחלוקת של סומכוס ורבנן דוקא בהא באיסור "אותו ואת בנו", אף שבאיסור זה יש גופין מחולקין — היינו רק כדי להודיעך כהן דרבנן, דאף על גב ששתי

ולהנ"ל, עיקר הנידון לגבי חילוק שמות, ולא על עצם האיסור.

93. מדברי תוס' במכות [כ ב ד"ה לא] משמע שמדובר באוכל שני זיתים בבת אחת [ולדידן התראות מחלוקת, ולסומכוס מתחייב בהתראה אחת] והקשה המנחת חינוך [רצח] איך יתחייב בכך שתי מלקיות והרי אינו אלא מרבה בשיעור אכילה, [שהרי אילו לא היה שיעור לאכילה לא היה מתחייב על כל משהו, וגם כשניתן שיעור אינו גורם שיהיו המעשים חלוקים, אלא רק פוטר את האוכל פחות משיעור].

והריטב"א [שבת כג ב] העמיד שאכלן בזה אחר זה, אך בבת אחת אינו חייב אלא אחת, וכן הסיק בראש יוסף כאן וראה זרע אברהם [ד יא], ומקור הנידון בירושלמי נזיר [ו ד] וראה קרן אורה נזיר מה א ד"ה היה] שהרחיב בזה.

94. החזו"א [כריתות סי' לז] תמה מה הדמיון בין חיוב מלקות באותו ואת בנו לחייב חטאת על אכילת שני זיתי חלב, והרי חיוב מלקות תלוי רק בחילוק גוף המעשים, ואילו חיוב הקרבן תלוי בהעלם הידיעה, וכל זמן שהוא העלם אחד לא חל חיוב קרבן נוסף, [וראייתו ממה ששינוי שם טו ב שהשוחט חמש זבחים בחוץ חייב קרבן אחד]. וביאר, שבאופן ששחט את האמצעית אחר אמה ובתה, נמצא שמתחייב על מעשה אחד, וחילוק המלקיות מפני שני גופין, ודומה לחילוק העלמות במעשה אחד, אך אמנם בחילוק מעשים יודה סומכוס שחייב שתיים.

95. התוס' רי"ד [קידושין עז ב] כתב שיש חילוק גופין בבהמה, והגרעק"א [תוס' למשניות כריתות ג] הוכיח כך ממשנתנו. ותמה ממה

מלקות אחת בלבד, והרי פשיטא שלפחות מלקות אחת הוא לוקה?

ועוד קשה. מאי לשון "כלאיים" — כלאיים שנקט התנא, והרי אפילו בזריעה אחת של כלאיים חייב מלקות אחת?

אלא פשיטא, ששתי מלקיות הוא לוקה.

ובמאי עסקינן? אילימא שזרע פעמיים כלאיים בזה אחר זה ובשתי התראות, שהתרו בו לפני כל זריעה, אם כן מה חידשה הברייתא בדין זה, והרי כבר תנינא במשנה שלוקין על כל התראה⁽⁹⁷⁾.

דתנן [משנה בנוזיר מב א]: נזיר שהיה

באים. מה שאין כן בשני זיתי חלב שנחשבים לגוף אחד⁽⁹⁶⁾. וחכמים סוברים שמעשה הנעשה בגוף אחד אין בו חילוק גופין, וכדלעיל.

אמר ליה רב יוסף לאביי: אין! קפבר סומכוס אפילו לגבי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, שחייב שתי הטאות!

ומבארנין: ממאי מהו המקור שסומכוס סובר כן?

מדתניא בברייתא: הזורע כלאיים, וחזר זורע כלאיים, לוקה.

ודנה הגמרא: מאי "לוקה"? אילימא שלוקה

נחלק גם בשני זיתי חלב, ובהכרח שספקו של אביי היה דוקא באותו ואת בנו שבשחיטת האמצעית עושה מעשה אחד, ורק האוסרים חלוקים בשני גופין. והנידון הוא אם צריך שיהא חילוק בגופין שבהם נעשה המעשה או די בחילוק מחמת שני גופין או שני שיעורים.

ובחידושי רבי שלמה [היימן] הקשה לדעת רש"י ותוס' סומכוס מחייב שתיים גם בשוחט שני בניה ואח"כ אותה, איך צידד אביי שיחשבו כגופין חלוקין, והרי זה כזורע שתי חיטים ואח"כ שעורה אך לפי המבואר הרי הספק דוקא באותו ובנו שהחויב על צירופם, ואינו ככלאים שאין צירוף לכל יחיד, אלא זריעת כלאים אחת. שפשיטא שאינו חייב אלא אחת.

97. תוס' [ד"ה תנינא] כתבו שאע"פ שדרך הברייתות לשנות דינים המפורשים במשנה, קושית הגמרא היא שדרכם לשנות באותו ענין שמדובר במשנה ולא באופן אחר. והוסיף הרמב"ן שאילו כוונת הברייתא להשמיענו שהתראה מחלקת כמו במשנה, היה ראוי לשנות דין זה באיסורי אכילה ושתייה שהן מעשה אחד

ששנינו שם שהשוחט חמש זבחים בחוץ בהעלם אחד לוקה רק ארבעים, ולמה אין חילוק גופין מחייב על כל אחד. [וראה משנה למלך שגגות ו ב, ויד אליעזר שבת לדף עב].

ובאור שמח [שגגות ו ה] כתב שאין לומר שתורי"ד העמיד את משנתנו באופן שהתרו בו על כל אחת, שהרי מצינו בתמורה שהממיר מאה בבת אחת לוקה כמנין הבהמות שהמיר אפילו בהתראה אחת. ולכן הסיק שהאיסור ב"אותו ובנו" אינו איסור שחל על השני אחר שחיטת הראשון, אלא שהוא איסור בצירוף שחיטת שניהם ביום אחד, ולפיכך הגופין שחוץ לאיסור מחלקין, אך בשחוטאי חוץ החילוק בגופי האיסור, והוא אינו מחלק למלקיות. וראה עוד בדבריו [פ"ב מאיסורי ביאה הי"א].

וכבר הבאנו שהחזו"א חילק בין מלקיות שתלויים בגוף המעשה ולכן גופין מחלקין אותן, לבין חיוב קרבן [בשחוטאי חוץ] שתלוי בהעלמה, ולפיכך אין גופי בהמות מחלקין בו.

96. לכאורה תמוה, שהרי ודאי גופין מחולקין הן יתר סברא לחייב שתיים, ומהיכי תיתי שסומכוס

אחד, [כי רק בעלי חיים נחשבים גופין חלוקים ולא זרעים] לא כל שכך שאינו חייב אלא אחת!?

אלא, לאו, סומכוס היא! ומוכח מהברייתא בכלאים סומכוס חולק אפילו בגופין שאינן מוחלקין, ומחייב עליהן שתי מלקיות, והוא הדין באכל שני זיתי חלב בהעולם אחד, שחייב לסומכוס שתי חטאות.

ודחינן: **לא! לעולם הברייתא של "הזורע כלאים" כדעת רבנן היא!** ומדובר בזורע כלאים בזה אחר זה ובשתי התראות. ובכל זאת אין דין זה ידוע ממה ששינונו בנזיר שחייב שתי מלקיות בשתי התראות. כי יש לומר שהברייתא מדברת באופן שזריעה אחת היתה של חטה וחרצן, והשניה של שעורה וחרצן. ומלתא אנב אורחיה קמשמע

שותה יין כל היום, ולא התרו בו בין השתיות אינו חייב אלא אחת. אבל, אם אמרו לו אל תשתה מהיין! והוא שותה, ושוב התרו בו אל תשתה, והוא שותה חייב על כל אחת ואחת!

אלא פשיטא שהברייתא עוסקת באופן שזרע בבת אחת, שבידו האחת זרע חטה וחרצן של ענבים, ובידו השניה שעורה וחרצן⁽⁹⁸⁾, ובהתראה אחת⁽⁹⁹⁾, ועל כך לוקה שתיים.

ומני הוא התנא ששנה את הברייתא?

אילימא רבנן דפליגי עלה דסומכוס?

לא יתכן, כי השתא, ומה התב, בשוחט בת אחר אם ובת בתה דגופין מוחלקין, פטרי רבנן, הכא, ששתי הזריעות נחשבות לגוף

מלקות, וראה לב אריה שיישב קושייתו, ולכאורה למסקנא ניחא, כי חידוש הברייתא שיש שני מיני כלאים. וראה להלן.

99. תוס' פירשו שהכוונה או בבת אחת או בהתראה אחת ואפילו זה אחר זה, שהרי גם באופן זה רבנן פוטרים, כמו נזיר שהיה שותה כל היום שאינו חייב אלא אחת. ובאפיקי ים [ח"ב ה] הקשה מכאן לדברי הריטב"א כאן ותוס' במכות [כ ב] שחילוק ההתראות נצרך, משום שכל התראה מועילה רק על מעשה הנעשה תוך כדי דיבור, ואיך יחייב סומכוס בזה אחר זה בלא התראה. והעלה מכך שהפטור באכילת שתי זיתי חלב ובהמשך השתיה של הנזיר הוא משום שנחשבים כאכילה ושתיה ארוכה, ולפיכך לדעת סומכוס שמחייב בשני זיתי חלב יתחייב גם על שתי שתיות, ועל שתי זריעות ואינו יכול לומר שכחתי את ההתראה. וראה ראש יוסף כאן.

ארוך, שהרי אי אפשר ללמוד לחילוק התראות במעשה אכילה, מחילוק בשתי זריעות שהן שני מעשים רצופים. ובהכרח שכוונת הברייתא לחייב עם שתיים גם בלי חילוק ההתראה.

98. כך פירש רש"י, ודייק הקרן אורה [נזיר מב] שאילו יהיו כל הזרעים בידו אחת לא ילקה אלא אחת, וכדעת הריטב"א שאין שני חיובים על ריבוי שיעור באכילה אחת, אלא רק בשתי אכילות בזה אחר זה, והכרחו של רש"י מלשון הברייתא "כלאים כלאים" שאינו שייך בבת אחת. וראה חזון יחזקאל [א, ה].

אולם **בראש יוסף** נקט שאף לדעת תוס' שאכילת שני זיתים נחשבת כשתי אכילות, זריעת כל הזרעים ביד אחת ודאי אינה אלא "כלאים" אחד, ועיין בחידושי רבי שלמה לסוגיין.

והמהרש"א תמה למה הוצרך רש"י לפרש שבכל יד היו זרעונים אחרים, והרי אף אם בשניהן היה אותו סוג כלאים היה מתחייב שתי

ודנה הגמרא: היכי דמי?

אילימא שאכל את שניהם בזה אחר זה ובשתי התראות, תיקשי, מאי טעמא דרבי יהודה שמחייב מלקות אחת? והלא בכלל לא היה צריך ללקות, שהרי רבי יהודה מסתפק [לפי צד אחד בגמרא להלן] באיזה ירך נוהג גיד הנשה, האם בשל ימין או בשל שמאל. ואם כן, כשמתרין בו לפני אכילת כל אחד משני גידי הנשה, הרי התראת ספק היא, כי שמא לא זה הוא הגיד האסור. ושמעינן ליה לרבי יהודה דאמר: התראת ספק לא שמח התראה? וממילא אי אפשר לחייבו מלקות על אף אחד משני הגידים? [עיי'ן היטב בדברי רש"י].

דתניא [שרבי יהודה סובר התראת ספק לא שמה התראה]: אדם, שספק לנו בין שני אנשים מי הוא אביו, האם הוא איש זה או איש זה, והכה הבן את זה, וחזר והכה את זה, והיינו שהכה את שני האנשים שעליהם אנו מסתפקים בהם מי מהם הוא אביו. או שקלל את זה וחזר וקלל את זה. או שהכה את שניהם בבת אחת את זה בידו אחת, ואת זה בידו השנייה⁽¹⁰¹⁾, או שקלל את שניהם בבת אחת — חייב מיתה! לפי שהכה או קלל את אביו שהרי אחד מהם ודאי אביו.

רבי יהודה אומר: אם הכה או קלל שניהם

לן הברייתא, דאיכא תרי גוונני כלאיים! שבין חטה וחרצן ובין שעורה וחרצן כל אחד מהם בפני עצמו הוא כלאיים⁽¹⁰⁰⁾.

ולאפוקי מדרבי יאשיהו.

דאמר רבי יאשיהו: אינו חייב משום כלאיים עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן כשהן שלשתן במפולת יד! כלומר, שזרע את כל השלשה בבת אחת, אך מין אחד עם חרצן ענבים אינו כלאים.

קמשמע לן הברייתא דכי זרע חטה וחרצן או שעורה וחרצן — נמי מחייב משום כלאיים!

תא שמע לפשוט את הנידון מהי דעתו של סומכוס:

דתנן: **אכל שני זיתים משני גידי הנשה, כגון שאכל מזה — מהגיד שבירך ימין של הבהמה — כזית, ומזה — מהגיד שבירך שמאל — כזית, הרי הוא סופג שמונים!** כיון שעבר פעמיים על לאו של אכילת גיד הנשה.

רבי יהודה אומר: אינו סופג אלא ארבעים! שרבי יהודה סובר שאיסור גיד הנשה אינו נוהג אלא באחת מירכות הבהמה.

גם בחטה וחרצן בכל יד, וכקושיית מהרש"א.

101. כך פירש רש"י כאן. ולהלן [צא א] פירש שהכם יחד במקל ארוך. ואילו במכות [טז א] פירש שהכם זה אחר זה בתוך כדי דיבור של ההתראה. ובקובץ הערות תמה שסותר משנתו, כי מדבריו כאן משמע שבזה אחר זה

100. התבאר לפי רש"י, ובראש יוסף הוסיף שאין כוונת הגמרא שהברייתא מחדשת שיש שני סוגי כלאים בלבד, שהרי קיימים הרבה סוגי כלאים [ראה רמב"ם כלאים פ"ה ג] אלא דוגמאות הן לכלאים של מין אחד עם חרצן, שלא כרבי אושעיא שמחייב רק בשני מינים עם חרצן. ונמצא שהברייתא יכלה להשמיע דין זה

בבת אחת — **חייב**! שיש כאן התראה אחת שהיא התראת ודאי. אבל אם הכה או קילל **בזה אחר זה** — **פטור**! לפי שעל כל אחת מההכאות יש התראה נפרדת שהיא התראת ספק כי שמא לא זה הוא אביו, ואין במעשה הזה חיוב מיתה. ורבי יהודה סובר שהתראת ספק לא שמה התראה.

אלא, פשיטא שהמשנה בגיד הנשה עוסקת באון שאכל את שני הגידין **בבת אחת** ובהתראה **אחת** ובאופן זה היא נחשבת כהתראת ודאי, ולכן מחייב רבי יהודה מלקות אחת בלבד⁽¹⁰²⁾.

ומאן הוא **תנא קמא** הסובר שלוקה שתי מלקיות על אכילת שני גידי הנשה בבת אחת ובהתראה אחת?

אילימא רבנן דפליגי עליה דסומכוס ב"אותו ואת בנו", הרי יקשה: **השתא, ומה התם**, בשוחט את האמצעית אחר אמה ובתה **דגופין מוחלקין**, של שתי בהמות נפרדות, ובכל זאת **פטרי רבנן** משתי מלקיות, **הכא**, בגיד הנשה, שאין שני הגידין נחשבים בתור "גופין מוחלקין" כי אין חשיבות "גוף" אלא

לבעל חי⁽¹⁰³⁾ **לא כל שכן** שאינו חייב אלא מלקות אחת?

אלא, לאו, סומכוס היא ושמע מינה שסומכוס מחייב שתי מלקיות אפילו באופן שאין גופין מוחלקין.

ודחינן: **לא! לעולם** מדובר שאכל את שני גידי הנשה **בזה אחר זה**, והמשנה כדעת **רבנן** היא, ובכל זאת אין להקשות למה מחייב רבי יהודה מלקות והרי היא התראת ספק — **כי האי תנא** שהביא את דעת רבי יהודה בגיד הנשה, **סבר לה כאידך תנא** דרבי יהודה, **דאמר: התראת ספק שמה התראה!**

ומצינו שנחלקו תנאים בדעת רבי יהודה אם לדעתו התראת ספק שמה התראה או לא:

דתניא: "לא תותרו ממנו עד בקר, והנותר" ^{א-39} **ממנו עד בקר** — **באש תשרופו!** **בא הכתוב ליתן עשה** של שריפת הנותר בבקר **אחר** שעבר על **לא תעשה** של "לא תותרו", **לומר שאין לוקין עליו** על הלאו הזה, שהרי הוא ניתק לעשה. וכל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, **דברי רבי יהודה**.

ובהתראה אחת.

103. כך ביאר **תוס' רי"ד** [בקידושין עז ב] וטעמו שגופין חלוקים אומרים בכל בעל חי, ואפילו בהמות אך לא בבשר שחוטה, שאינו נחשב חלק מהחי, ואין לו חשיבות כאיסור בפני עצמו.

אך **המהרש"א** ו**מהר"ם** נקטו שהאיסור באכילת גיד אינו על גוף הגיד אלא על בשרו, וחילוק גופין שייך רק באיסור תלוי בגופין, כגון בעריות שכל גוף נאסר בפני עצמו, אך איסור באכילת בשר תלוי בכל כזית ואין חילוק בין שני זיתים מגיד אחד או משני גידין.

אפילו תכ"ד נחשב כהתראת ספק. וראה **בערוך לנר** [יבמות קא א] שדעת רש"י כאן שאפילו תכ"ד נחשבת התראת ספק, כי לא ידוע על מי מהן מתחייב.

102. רש"י [ד"ה מאי] ביאר שהוכחת הגמרא היא ממה שלא פשטו ממשנה זו את הספק דלהלן אם רבי יהודה מחייב בירך ימין בודאי או מספק, כי אילו מדובר בשתי אכילות הרי מוכח שהחיוב על ירך ימין הוא ודאי, שאל"כ הרי אין התראת ודאי, ובהכרח שאכל שניהם יחד